

GENERALIZAREA ACCEPȚIUNILOR ȘTIINȚIFICE MODERNE ASUPRA TIPOLOGIEI ȘI STRUCTURII COMPETENȚEI PROFESIONAL-DIDACTICE

Liliana SARANCIUC-GORDEA

Universitatea Pedagogică de Stat „Ion Creangă”

This article identifies an opened problem in educational sciences-the typology and the structure of the professional competence of the teachers. There are listed the correlations of this new problem with competence-based professionalization.

În literatura de specialitate, conceptul de competență pedagogică/profesional-didactică reține o diversitate de sensuri complementare. Aceste sensuri operaționalizează un ansamblu de trăsături sintetice dintre care unele au ierarhizări clasice (R.Hubert, 1946; Ф.Н.Гоноболин, 1963; В.Черникович, 1976) și vizează un șir de calități multiple (intelectuale, morale, profesionale, estetice, fizice), dezvoltate la nivelul politicii educației prin evocarea „actorilor educației”, cu virtuțile lor legate de inteligența socială a lucrului în echipă. Altele (M.Keilhacker, 1934; C.Narly, 1940; В.А.Сластенин, 1976) remarcă diferența, dar și sinteza necesară dintre calitățile înnăscute, calitățile dobândite și calitățile specifice.

Teoriile psihopedagogice moderne stabilesc linia de continuare existentă între competența profesorului și aptitudinea sa pedagogică. Aceasta valorifică trei categorii de capacități operaționale: capacitatea de a se raporta la realitatea educațională cu mijloacele inteligenței sale generale; capacitatea de a cunoaște și de a aborda elevul simultan ca realitate intelectuală, afectivă, emoțională, caracterială; capacitatea de a transmite o cunoaștere de tip superior, respectiv o cunoaștere științifică, bazată, epistemologic, pe unitatea dintre teorie și practică.

Prin prisma dată, competența profesional-didactică se reprezintă în literatura de specialitate cu o tipologie variată de competențe: prin diverse sintagme personalizate în planul comparațiilor de construcție al competențelor; printr-o analiză operațională a problemei, cu date privind modelul formării profesorilor bazat pe competențe, conținut expus în tabelul sinoptic, de mai jos.

Tabelul sinoptic al tipurilor și structurilor de competențe profesional-didactice

Autorul	Tipul de competență	Referențialul structural al indicatorilor competenței profesional-didactice
Бабанский Ю.К. (1985)	Managerială	- capacitatea cadrului didactic de a analiza, planifica, organiza, verifica și regla procesul instructiv în intercorelare;
Шамова Т.И. (1985)	Psihologică	- influența personalității cadrului didactic asupra elevilor; capacitatea cadrului didactic de a lua în considerare capacitățile individuale ale elevilor;
Беспалько В.П. (1989), Ананьев Б.Г. (1997)	Pedagogică	- capacitatea de aplicare a formelor și metodelor în procesul de instruire.
Modelul structural de formare inițială a cadrelor didactice CBTE (Husen T., coord., 1985) [10]	Cognitivă	- abilități intelectuale și cunoștințe care sunt așteptate din partea unui profesor;
	Afectivă	- atitudinile așteptate din partea profesorului;
	Exploratorie	- nivelul practicii pedagogice, oferind viitorilor profesori posibilitatea de a învăța practic despre învățare;
	Legată de performanță	- profesorii demonstrează nu numai că știu, dar că și pot utiliza ceea ce știu; vizează latura manifestată, comportamentală;
	De a produce modificări decelabile asupra elevilor	- efectele măsurabile care se constituie din criteriile de evaluare în urma relațiilor pedagogice.

Autorul	Tipul de competență	Referențialul structural al indicatorilor competenței profesional-didactice
Mitrofan N. (1986) [13]	Politico-morală	- capacitatea de receptare corectă a responsabilităților directe și indirecte transmise de la nivelul finalităților macrostructurale (ideal, scopuri pedagogice, criterii de proiectare pedagogică, linii de acțiune reformatoare);
	Profesional-științifică	- capacitatea de receptare corectă a responsabilităților directe și indirecte transmise de la nivelul finalităților microstructurale (obiectivele pedagogice generale, specifice și operaționale);
	Psihosocială	- capacitatea de a adopta un rol diferit, capacitatea de a influența un grup de elevi, capacitatea de a stabili ușor și adecvat relații cu alții, capacitatea de a comunica ușor și eficient cu grupul, capacitatea de a utiliza în mod adecvat puterea și autoritatea, capacitatea de a adopta ușor diferite stiluri de conducere;
	Psihopedagogică	- abilitatea de a determina gradul de dificultate a materialului de învățare, capacitatea de a face materialul de învățat accesibil, capacitatea de a înțelege elevul și creativitate în munca psihopedagogică.
Neacșu I. (1990) [14]	Profesional-științifică	- valorile de conținut epistemologic (mono- sau bispecializat) al pregătirii inițiale;
	Organizațională	- acoperă valorile prezente în mediul de desfășurare optimă a proceselor de instruire și învățare cu efect asupra puterii și autorității profesorului de a regla disfuncțiile prin microdecizii semnificative;
	Comunicațională	- valorile orientate asupra schimbului sau transferului de mesaje, obiective și motivații sub diferite coduri, limbaje ș.a.;
	Psihosocială	- valorile instrumentale specifice comportamentului interpersonal, transpersonal, interactiv (pre- sau postinteractiv);
	Psihopedagogică	- sintetizează valorile interpersonale prezente în proiectarea conținuturilor, în accesibilizarea sarcinilor de învățare, de pătrundere și înțelegere a lumii interioare a elevului, de creare a rezonanței facilitatoare / optimizatoare a intervențiilor, de (re) formulare și de (re) creare a programelor școlare, de (re) modelare a situațiilor educaționale, orientate spre a mări rata de impact formativ, de socializare și integrare sociogrupală și comunitară.
Călin M. (1995) [3]	Comunicativă	- relația profesor-elev prin prisma relațiilor de transmitere și decodificare a mesajului informațional;
	Informațională	- câmpul de cunoaștere, actualitatea și actualizarea acestora;
	Teleologică	- capacitatea de a concepe rezultatele educației din punctul de vedere al unor scopuri plurale nuanțate, rațional gândite și operaționalizate;
	Instrumentală	- crearea unor performanțe comportamentale ale elevilor, adecvate scopurilor urmărite printr-un ansamblul de metode și mijloace pedagogice;
	Decizională	- alegerea dintre, cel puțin două variante de acțiune, a variantei optime, mai valoroase sau mai utile;
	Apreciativă	- evaluare și autoevaluare corectă.
Radu I. (1995) [16]	De selectare, organizare și transmitere propriu-zisă	- capacitatea de a stabili și a transmite obiective didactice; capacitatea de a opera cu conținuturile;
	Psihosocială, de comunicare	- capacitatea de a selecta și a utiliza metodologia didactică, capacitățile interrelaționale; capacitatea de utilizare adecvată a puterii și autorității, capacitatea de a adopta ușor diferite stiluri de comunicare.
Gherghinescu R. (1999) [12]	Morală	- capacitatea ce asigură o bună funcționalitate conduitei etico-morale a cadrului didactic;
	Profesional-științifică	- capacitatea necesare cunoașterii unui anumit obiect de învățământ;
	Psihopedagogică	- capacitatea de a determina gradul de dificultate a materialului de învățare pentru elevi, capacitatea de a face materialul de învățare accesibil prin găsirea celor mai adecvate metode și mijloace pentru sporirea gradului de accesibilitate, capacitatea de a înțelege elevul, de a pătrunde în lumea sa interioară,

Autorul	Tipul de competență	Referențialul structural al indicatorilor competenței profesional-didactice
		cu posibilitatea de a se orienta atât asupra intervențiilor, influențelor sale, cât și asupra elevilor, înțelegând situația, dificultățile întâmpinate de către aceștia în activitatea de învățare și asimilare și din perspectiva elevilor capacitatea de a crea noi modele de influențare instructiv-educativă în funcție de cerințele unei anumite situații educaționale;
	Psihosocială	- capacitatea de a adopta un rol diferit; capacitatea de a influența ușor grupul de elevi, precum și indivizi izolați, capacitatea de a stabili ușor și adecvat relații cu ceilalți, capacitatea de a comunica ușor și eficient cu grupul și cu indivizi separat, capacitatea de a adopta ușor diferite stiluri de conducere.
Iucu R. (2000) [11]	Științifică	- activități de utilizare informațională, inteligența experiențială, conduita rezolutivă, creativitate, operativitate și transfer mintal;
	Psihosocială	- relațională, de rol, comunicare, forță și autoritate, stil, entuziasm, înțelegere, prietenie ș.a.;
	Managerială	- gestionarea influențelor, planificare, proiectare, decizie, organizare, coordonare, administrare;
	Psihopedagogică	- formarea / construcția personalității prin conținut, accesibilizare, înțelegere și acces la universul elevilor, creativitatea educativă, capacitatea empatică, tactul pedagogic, spiritul metodic, clarviziunea etc.
Modelul de profesionalizare a cadrelor didactice - OFPP (Negură I., Papuc L., Pâslaru V., 2000) [15]	De formare cultural-generală	- concepte și viziuni despre lume și om, inclusiv despre activitatea profesională a profesorului;
	Profesional-generală	- capacități pedagogice și psihologice generale necesare profesorului școlar;
	Profesional-specială	- capacități profesionale speciale necesare activității educaționale propriuzise, aceasta fiind indicată de disciplina predată, vârsta elevilor și/sau tipul de școală pentru care este pregătit;
	Praxiologică	- achiziții practice educaționale unde studentul, viitor profesor, la va pune pe rol de cadru didactic, educator.
Cadrul Internațional al competențelor cadrelor didactice (CBE) 2000. [5, 6]	De dezvoltare și menținere a relațiilor cu elevii	- calitatea mediului de lucru – atmosferă de sprijin, deschisă și cooperantă;
	De desfășurare a unui proces didactic centrat pe elev	- abordarea predării-învățării centrate pe elev; flexibilă, inovatoare și bazată pe resurse; calitate și profesionalism de predare-învățare;
	De management al clasei	- stabilirea și menținerea unor medii de învățare sigure și adecvate și a unor abilități eficiente de management al clasei;
	De planificare și aplicare a curriculumului, programelor de lucru, a materialelor de formare și a metodelor didactice	- competențe de planificare și predare: pregătirea curriculumului, planului de lucru, planurile de lecții, materialele didactice;
	De specialitate și de curriculum	- cunoștințe de specialitate și de curriculum; expertiză profesională: proiecte de activități de învățare, evaluarea activităților educaționale etc.;
	De evaluare și monitorizare a rezultatelor performanței	- cunoștințe și competențe de evaluare și de primire și oferire a feedback-ului (pozitiv și constructiv);
	De comunicare cu comunitatea educațională	- competențe de comunicare și cooperare eficientă cu colegii; contribuții constructive la întâlniri și alte tipuri de consultații la nivel de școală;

Autorul	Tipul de competență	Referențialul structural al indicatorilor competenței profesional-didactice
	De dezvoltare a colaborării cu comunitatea locală	- competențe de colaborare prin adunarea și fuzionarea informațiilor privind nevoile comunității locale; înțelegerea și promovarea noilor tendințe, viitoare în sectorul educațional.
Modelul structural al competențelor profesorilor pe trei dimensiuni (Shulman L., 1987; Hill, P.W., 2003;	Cunoașterea disciplinei - Knowledge of Discipline-Skills (Subject Matter Knowledge - S.M.K.)	- cantitatea, calitatea, structurarea și organizarea informațiilor, la conceptualizarea realizată în domeniul particular al disciplinei predate.
Brandsford J.D., Broun A.L., Cocking R.R., 2000; Barnet J., Hodson D., 2001) [apud 2]	Cunoașterea/pre-gătirea pedagogică generală – Generalised Pedagogical Knowledge-Skills-P.K.	- cunoașterea de către profesori a problematicilor pedagogiei generale (strategii de comunicare, predare, învățare); proiectarea și aplicarea curriculumului; managementul conținuturilor; managementul clasei.
	Cunoașterea pedagogiei, conținuturilor - Pedagogical Content Knowledge-Skills(P.C.K.)	- capacitatea profesorilor de a prelucra conținutul științific din cadrul disciplinei proprii, într-o manieră care să asigure accesibilitatea acestuia, ținându-se cont de nivelul resurselor psihologice ale clasei de elevi; abilitățile pedagogice pe care profesorii le valorifică pentru desemnarea cunoștințelor de specialitate/conținuturilor în cadrul disciplinei pe care o predau.
Antonesei, L. (2002) [1]	Culturală	- reprezentată de cultura generală și cultura specifică domeniului specializat de cultură;
	Psihopedagogică	- asigură profesorului o bună calitate de transmițător către beneficiarii proceselor educative a culturii specifice, dar și a racordurilor acesteia cu domeniul culturii în ansamblul său;
	Psihoafectivă și de comunicare	- calități structurale de personalitate;
	Morală	- cadrele didactice trebuie să fie influențate de valorile ce alcătuiesc idealul educativ promovat de sistemul de învățământ în cuprinsul căruia se desfășoară activitatea;
	Managerială	- asigură eficiența organizării și conducerii activităților proceselor; colectivelor și instituțiilor educative.
Cucoș C. (2005) [4]	Profesională	- cultură tehnică specifică și o competență interumană care-i permit să lucreze cu un public și să coopereze cu ceilalți profesori; capacitatea de a organiza;
	Capacitatea de a întreține raporturi satisfăcătoare cu eșaloanele ierarhiei superioare	- suportă cu regularitate controlul, sunt evoluți periodic de superior.
	Competența de a stabili relații bune cu „beneficiarii” – elevi, părinți, comunitate	- priceperea „de a ține clasa”, de a utiliza corespunzător autonomia și libertatea de care se bucură clasa.
Исаева Т.Е. (2006) [19]	Adapțional-critică	- ansamblul de deprinderi intelectuale, fizice și psihomotorii; cunoștințe despre lumea înconjurătoare, despre relația față de natură, capacitatea de a intercorela cu mediul;

Autorul	Tipul de competență	Referențialul structural al indicatorilor competenței profesional-didactice
	Social-organizațională (competențe profesionale și de comunicare)	- cunoștințe și capacități reflexive pentru rezolvarea diverselor situații concrete, cunoștințe, capacități, profesionale, metode de instruire, competențe de comunicare;
	Axiologică-ideologică	- competențe cu caracter istoric, social, gender față de profesia didactică, se bazează pe relațiile „eu”-lui față de lume, față de valorile de viață și existență ale personalității.
Базаров Т.Ю. (2006) [18]	Standarde	- ansamblu de norme fără de care nu este posibilă funcționarea personalității sau organizației;
	Cheie	- capacitatea de a concura pe piața social-economică;
	De bază	- oferă pedagogului crearea viitorului în baza inovării, creativității, dinamicității și dialogului.
Cadru European al Calificărilor pentru Învățământul Superior (2006), în baza Principiilor comune europene pentru formarea competențelor și calificarea cadrelor didactice (20-21 iunie, 2005, Bruxelles) [7]	<i>Profesională</i> - competențe cognitive	- capacitatea de a învăța, de a opera cu conceptele și metodologia științelor educației; capacități și atitudini de relaționare și comunicare cu mediul social și cu cel profesional; capacitatea de analiză cognitivă și evaluare axiologică a mediilor socioculturale și politice, a evenimentelor și conjuncturilor ce au loc în viața comunității sociale; abilități de operare pe calculator și de acces la rețelele informatice de comunicații;
	- competențe profesionale	- capacități de proiectare, realizare și evaluare a procesului educațional din învățământul preuniversitar; capacități de structurare logică și transpunere psihopedagogică a conținuturilor predării și învățării în specializarea obținută; cunoștințe, capacități și atitudini necesare activităților de consiliere a elevilor și familiilor; capacitatea de a investiga și a soluționa probleme specifice ale școlii și educației;
	<i>Transversală</i> - competențe de rol	- autonomie și responsabilitate, atitudine de relaționare și comunicare deschisă, sinceră, cooperantă, receptivă; disponibilitatea de analiză și interpretare a valorilor ce descriu o situație, un eveniment sau un comportament;
	- competențe de dezvoltare personală și profesională	- imaginație substituită, disponibilitatea de autoreglare a comportamentului în raport cu ceilalți pe bază empatică și de a recepta mesajele cu conținut afectiv; acceptarea evaluării din partea celorlalți; integritate morală, echilibru caracterial, atitudine critică și forță de convingere în promovarea valorilor pozitive autentice ale comunității sociale.
Modelul de profesionalizare a cadrelor didactice (Антипова В.М., Колесина К.Ю., Пахомова Г.А., 2006) [17]	Constructiv-tehnologică	- capacitatea de planificare și proiectare curriculară a activităților didactice; capacitatea și abilitatea de aplicare a tehnologiilor moderne de instruire.
	Operațional-pedagogică	- capacitatea de aplicare a tehnologiilor de învățare.
	Reflexiv-pedagogice	- capacitatea de a aprecia critic procesul și rezultatele activității proprii pedagogice, de autoperfecționare profesională.
	Cvalimetrică	- capacitatea de elaborare și aplicare în practica educațională a modalităților oportune de măsurare a succesului școlar cu funcția de instruire, dezvoltare, motivare, stimulare și de corecție.
	Creativă	- capacitatea de a construi forme inovatoare de instruire și educație; cunoașterea legităților activității de creație pedagogică; realizarea interpretărilor pedagogice privind rezultatele atinse.
Cadru competențelor de bază ale profesiei didactice (elaborat de CNFP, 2007) [8]	De facilitare a unor procese inovatoare de învățare și predare centrate pe elev	- capacitatea de implicare a elevilor în experiențe de învățare, de acordare a atenției diferitelor stiluri de învățare și nevoi ale elevilor prin diverse strategii de predare, de folosire a strategiilor și tehnicilor pentru a satisface nevoile elevilor/grupurilor/claselor într-un mod incluziv.
	De evaluare și monitorizare a rezultatelor performanței de predare și învățare	- monitorizarea, evaluarea, înregistrarea și raportarea rezultatelor învățării elevilor; folosirea sistemelor de evaluare și raportare în relație cu dobândirea competențelor de învățare ale elevilor; folosirea strategiilor și modelelor de evaluare și raportare care au caracter incluziv.

Autorul	Tipul de competență	Referențialul structural al indicatorilor competenței profesional-didactice
	De planificare și aplicare a curriculumului, orarelor, materialelor de formare și a metodelor didactice	- participarea la stabilirea politicilor de curriculum și a programului în cadrul unor echipe; oferirea ajutorului la conceperea politicilor de curriculum și a altor programe ale echipei; oferirea activităților de conducere la nivelul școlii prin asumarea unui rol-cheie în procesele de dezvoltare școlară.
	De formare de parteneriate în interiorul și în afara comunităților școlare	- stabilirea de parteneriate cu elevii, colegii, părinții și alți factori interesați; susținerea procesului de învățare a elevilor prin parteneriate și lucrul în echipă cu membrii comunității școlii; facilitarea lucrului în echipă în interiorul comunității școlare.
	De implicare în procesul de dezvoltare profesională și individuală	- reflectarea asupra experiențelor profesionale; contribuirea la dezvoltarea unei comunități de învățare; implicarea într-o varietate de activități de învățare care promovează procesul de reflecție critică individuală și dezvoltare a unei comunități de învățare.
Modelul de formare profesională inițială a viitorilor profesori din Republica Moldova (Dandara O. (coord.), 2010 în baza standardelor de formare inițială profesională în învățământul superior din Republica Moldova, Guțu Vl., coord., 2005) [9]	Gnoseologică-conceptuală	- măiestria și arta profesorului de a aborda procesul educațional ca un tot întreg, aderând la unul dintre modelele conceptuale ale realizării acestuia (cu accent pe transmiterea de conținuturi, pe organizarea și realizarea procesului, pe necesitățile de formare a celui ce învață); de a conceptualiza procesul educațional în baza cunoașterii categoriilor, cunoașterii și punerii în aplicație a sistemului de principii educaționale; are drept reper responsabilitatea, spiritul de inițiativă, deschiderea către schimbările permanente ale condițiilor de realizare a procesului educațional și a subiecților de educat.
	Investigațională	- măiestria și arta profesorului de a realiza cercetări în problematica educațională; rezolvarea în permanență a unor decizii nestructurate și realizarea eficientă a procesului educațional.
	Comunicativă (de comunicare didactică)	- măiestria și arta de creare a contextului educațional, de susținere a acestuia prin emiterea și recepționarea mesajelor educative.
	Teleologică/predictivă	- măiestria și arta profesorului de a atribui sens și direcție procesului educațional ca proces de formare a personalității, prin formularea unor finalități și vehicularea unor conținuturi, în funcție de contextul social și potențialul personalității în devenire.
	De organizare/reglare a procesului educațional	- măiestria și arta profesorului de a organiza procesul educațional în baza unei strategii elaborate, pornind de la finalitățile activității educative, prin selectarea conținuturilor și vehicularea acestora prin intermediul elementelor tehnologiilor didactice.
	De evaluare/apreciativă	- măiestria și arta profesorului de a aprecia situația educativă: resursele, procesul și rezultatele intervenției educaționale.
	De proiectare	- măiestria și arta profesorului de a realiza un design al procesului educațional prin joncțiunea anticipată a tuturor elementelor procesului educațional, ținând cont de finalități, resurse.
	Managerială	- măiestria și arta profesorului de a monitoriza procesul educațional; îi conferă diverse roluri și-l determină asupra unui stil de relaționare cu discipolii.

Generalizând accepțiunile științifice moderne asupra competenței profesional-didactice, putem conchide că în literatura de specialitate sunt supuse examinării diverse fațete ale competenței profesional-didactice. Cele mai frecvente au fost legate de anumite componente ale competenței discutate, de forța controlului învățării/exercițiului în asimilarea competenței didactice, de frecvența actelor de comunicare empatică, de valorizarea experienței personale în aria conceptului de „bun profesor”.

Analiza tabelului sinoptic denotă faptul că în ipostaza dată tipologia și structura referențialului categorial al indicatorilor competenței profesional-didactice este abordată diferit de specialiștii în educație. Această abordare permite să conchidem că deținerea acestor tipuri de competență oferă viitoarelor cadre didactice posibilitatea asumării diferitelor roluri profesionale posibile de îndeplinit la un moment dat, rezultate din așteptările manifestate de mediul profesional în legătură cu prestația lor. Tot competențele profesional-didactice și capacitățile subordonate lor fac posibilă îndeplinirea funcțiilor profesionale ale cadrului didactic, în accepțiunea lor de sarcini permanente, constante, ce-i revin unei persoane ca urmare a exercitării profesiei didactice.

Așadar, de pe poziția dată se accentuează șansele desfășurării unei acțiuni educaționale mai vaste și adecvate în sensibilizarea viitoarelor cadre didactice, în legătură cu diversitatea situațiilor și implicat a deciziilor ce vor trebui luate.

Referințe:

1. Antonesei A. O introducere în pedagogie. Dimensiunile axiologice și transdisciplinare. - Iași: Polirom, 2002, p.67.
2. Bocoș M. Didactica disciplinelor pedagogice – un cadru constructivist. - Pitești: Ed.Paralele, 2008. - 428 p.
3. Călin M. Procesul instructiv-educativ. Instruirea școlară. - București: EDP, 1995. - 275 p.
4. Cucoș C. Psihopedagogie pentru examenele de definitivare și grade didactice. Curs elaborat în tehnologia învățământului deschis la distanță. - Iași: Polirom, 2005, p.272-274.
5. Competency-Based Education. Principles Applied tho the Area of Continnous Quality Improvement, [[http : ? // courses. ncsu. Edu / classes / eac 8620 / papers / Reg 3 _ Bdeleo. tm](http://courses.ncsu.edu/classes/eac8620/papers/Reg3_Bdeleo.htm)].
6. Competency-Based Education(CBE), [[http : / www. nwcet. bcc. ctc. edu / cdk / overview / combased. Htm](http://www.nwcet.bcc.ctc.edu/cdk/overview/combased.htm)].
7. Cadrul european al calificărilor pentru învățământul superior / [http : europa. eu. int / com / education / policies](http://europa.eu.int/com/education/policies) pe adresa www.edu.md.- comunicat de presă, 7 decembrie, 2006.
8. Centrul național de formare a personalului din învățământul preuniversitar (CNFP), 2007, proiect PHARE.
9. Dandara O. (coord.). Pedagogie: Suport de curs. - Chișinău: CEP USM, 2010. - 216 p.
10. Husen T., Postlethwaite N. (eds.). The internatuonal encyclopedia of education, Researches and studies, vol. 2, C. Oxford. - Ney York, Pergamon Press, 1985, p.898-906.
11. Iucu R. Managementul și gestiunea clasei de elevi. Fundamente teoretico-metodologice. - Iași: Polirom, 2000. - 257 p.
12. Gherghinescu R. Conceptul de competență didactică // S.Marcus (coord.). Competența didactică. Perspectivă psihologică. - București: ALL, 1999, p.11-20.
13. Mitrofan N. Aptitudinea pedagogică și eficiența activității instructiv-educative // Revista de pedagogie. – 1986. - № 7. - p.7-10.
14. Neacșu I. Empatia și modelarea competențelor pentru profesia didactică – perspectivă psihoeducațională // E.Păun, D.Potolea. Pedagogie. Fundamentări teoretice și demersuri aplicative. - Iași: Polirom, 2002. - 248 p.
15. Negură I., Papuc L., Pășlaru V. Curriculum psihopedagogic universitar de bază. - Chișinău: Tipografia Centrală, 2000. - 147 p.
16. Radu I. Didactica modernă. - Cluj-Napoca: Dacia, 1995. - 219 p.
17. Антипова В.М., Колесина К.Ю., Пахомова Г.А. Компетентностный подход к организации дополнительного педагогического образования в университете // Педагогика. - 2006. - № 8. - С.57-62.
18. Базаров Т.Ю. Компетенции будущего: квалификация? Компетентность (критерии качества)? // [www.tetsu.ru: 8080 / razum. tet. ru / publectures / lecture_ 06. html](http://www.tetsu.ru:8080/razum.tet.ru/publectures/lecture_06.html)
19. Исаева Т.Е. Классификация профессионально-личностных компетенций вузовского преподавателя // Педагогика. - 2006. - № 9. - С.55-61.

Prezentat la 19.04.2011